

Než bylo možno začít s prováděním průzkumu, bylo třeba, aby se všichni členové pracovní skupiny seznámili se základními teoretickými problémy sociologického průzkumu. Studium literatury a diskuse k této otázkám probíhaly od jara 1958. Druhým důležitým úkolem byla volba tematu. Po konzultacích prof. Riedla s veřejnými činiteli a s pracovníky z průmyslu bylo dohodnuto, že se průzkum zaměří na otázku společenského postavení tzv. „poloroľníků“ v Brněnském kraji.

Po podrobné teoretické přípravě přistoupila skupina k detailnímu organizačně-technickému zajištění průzkumu. Podle plánu schváleného plénum katedry koncem března 1959 provede pracovní skupina reprezentativní metodou sociologický průzkum postavení poloroľníků v jednom z brněnských závodů těžkého průmyslu. Průzkum, prováděný vzhledem k malému počtu pracovníků zatím jen v omezeném rozsahu, bude dokončen do konce r. 1959.

Katedra se hodlá v budoucnosti zabývat otázkami sociologického průzkumu mnohem hlouběji. K tomu účelu bude však zapotřebí zajistit technické a administrativní vybavení pracovního kolektivu. Bez tohoto zajištění by data zjištěná v terénu nemohla být včas zpracována a průzkum by tím z velké části ztratil svoji praktickou hodnotu.

Walter Smrčka

Z diskusí na katedře dialektického a historického materialismu brněnské univerzity. Z podnětu článku s. Zemana „Rozpor a pohyb — klíč k dialektice“ (Tvorba 1958, čís. 38/39) byla na plenárním zasedání katedry dialektického materialismu v Brně provedena dne 26. listopadu 1958 diskuse o statích s. J. Bartoše, vzniklých na rozhraní let 1956—1957 a uveřejněných ve „Filosofickém časopise“. S podstatou kritických připomínek s. Zemana ke statí s. Bartoše „Paradoxní these o rozpornosti pohybu a problém zásad správného myšlení“ (Filosofický časopis 1957, str. 340 nn.) katedra jako celek souhlasí.

V diskusí bylo konstatováno — jako ostatně již v dřívějších diskusích o názorech s. Bartoše —, že s. Bartošovi v podstatě šlo o kritiku tendencí, vnašejících do marxismu hegelovské názory. S touto snahou s. Bartoš katedra souhlasí a považuje ji za správnou a potřebnou; domnívá se však, že s. Bartoš v tomto článku (na rozdíl např. od své recenze Cvekovy práce „O materialistické dialektice“ v Tvorbě 1957, čís. 17) kritiku hegelianství přehnal natolik, že se místy objektivně dostal až na posice hraničící s metafysikou. Řada diskutujících upozornila na rozdíl mezi 1. a 2. polovinou článku; obsahuje-li druhá polovina některé podněty, které by bylo vhodné dále rozpracovávat (např. otázka objektivního základu zásad formální logiky), najdeme zejména v první polovině mnohé přestřelky. Některá místa zde objektivně vynikají v závěr, že s. Bartoš neuznává objektivní rozpornost pohybu (např. l. c., str. 345—346).

S. Bartoš uznává, že jeho formulace nejsou vždy zcela přesné; vznikla-li však domněnka, že neuznává rozpornost pohybu, neodpovídá to jeho přesvědčení. Šlo-li tehdy o to, aby pohyb byl vysvětlován z konkrétních rozporů, a zdálo se mu, že v případě paradoxních thesí jde o rozpor jen ve verbálních formulacích.

Další diskuse konstatovala, že objektivně je základ pro nesprávné interpretace Bartošových názorů dán tím, že některé jeho formulace jsou nedomyšlené a že se v uvedeném článku projevují tendence nadřazování formální logiky dialektice.

Ve statí „O tzv. zákonu negace negace“ (Filosofický časopis 1958, str. 268 nn.), se opakují obdobné chyby i obdobné jejich příčiny. Také tato práce je zaměřena především proti hegelovským zbytkům ve výkladu negace negace a s. Bartoš zde dospěl až k extrémnímu stanovisku odmítnutí zákona negace negace. Zasluhou několika dřívějších diskusí na katedře, kde o problému bylo pojednáno, a vlivem další práce na uvedeném tematu s. Bartoš toto svoje stanovisko odvolal. (Svoje změněné hledisko projevil i ve veřejné diskusí se sovětským hostem prof. B. M. Kedrovem, jejíž výsledky byly publikovány v Tvorbě [1958, čís. 48].) Podrobnější analýza zákona negace negace čeká ovšem teprve na svoje rozpracování. O to — spolu s řešením jiných aktuálních otázek marxistické filosofie — usilují další teoretické diskuse, které na brněnské katedře dialektického a historického materialismu systematicky probíhají.

Gustav Riedel

Otázky revolučnosti prvotního křesťanství se týkal referát s. Ž. Vodsedálka o spisu A. Robertsona „Původ křesťanství“ (Orbis, Praha 1958) a po něm následující diskuse na zasedání katedry DHM 12. 11. 1958.

Autor ve zmíněném spise vychází ze správného, ostatně obecně známého postřehů, že rané křesťanství nebylo jednolitě hnutí, ale že se při svém vzniku utvářelo prolínáním nejrůznějších, často i protichůdných názorů. Robertson poukazuje hlavně na dva vývojové proudy: na myšlenky vztahující se k revolučnímu hnutí nejhudších tříd I. století a obsažené hlavně v sy-

noptických evangeliích a na mystický kult Ježíše Krista, který se objevuje především v pavlovských listech. Odtud však dochází k překvapivému závěru, že „nejstarší částí evangelií... ukazují na revoluční hnutí vedené z počátku Janem Křtitelem a později Ježíšem Nazarejským“. Tento názor ovšem nedokládá právě přesvědčivými historickými fakty, ale opírá jej o systém domněnek, jako je např. domněnka o historičnosti osoby Kristovy a dokonce o jeho revolučnosti, takže se nemůžeme ubránit dojmu, že jde o projekci osobního názoru autorova, vzniklého v společenských podmínkách 20. století, do doby před 2000 lety. I kdybychom však tyto námítky pominuli, je zarážející, jak libovolně Robertson zachází s pojmem „revoluce“ a jak lehkomyšlně svádí k matení pojmů, dávaje pojmu „křesťanství“, jehož obsah je ustálen nejen kanonisovanými spisy, ale i pozdějším historickým vývojem tohoto hnutí, novou, protikladnou náplň. Přitom oba tyto směry, tj. „původní křesťanství“ a „pavlovské křesťanství“, rozlišuje jen druhotně, aniž si uvědomuje, že nadřazením společného pojmu „křesťanství“ stírá v daném případě specifičnost a jasnou hranici mezi revolučním a protirevolučním.

Je to ostatně stanovisko, které kromě jiných zastával např. i Karel Kautský („Původ křesťanství“, přeložil B. Šmeral), a proti němuž, dovolává se klasického pojetí Marxova a Engelsova, ostře vystupuje např. zesnulý francouzský marxista Ch. Hainchelin (*Les origines de la religion*, Editions sociales, Paris 1950). Ch. Hainchelin správně ukazuje i na politickou nebezpečnost tohoto pojetí. „Uvědomme si,“ píše v cit. spisu na str. 201, „že tato tendence idealisovat původní křesťanství a dělat z něho revoluční hnutí je v současné době značně rozšířena v kruzích křesťanských dělníků, které strhuje třídní boj a kteří by chtěli smířit svou starou víru se vzrůstajícím třídním uvědoměním. Je silná také u sektářů a u těch..., kdo spojují Marxe a sv. Tomáše Aquinského...“

Zivan Vodseďálek